

Куриш Н.К.,
директор
Комунального закладу «Інститут післядипломної
педагогічної освіти Чернівецької області»,
кандидат педагогічних наук

НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ: ВІД НОВИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ДО СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ *(навігатор для педагога)*

Реформи в системі освіти окреслюють перед педагогами нові вимоги та завдання, що дає можливість сформувати сучасного, інноваційного педагога, який зуміє підготувати покоління успішних, критично аналізуючих випускників, готових адаптуватися й соціалізуватися в динамічному світі.

Упродовж 2020-2026 років ми проєктуємо й розробляємо моделі професійного розвитку педагогічних працівників з урахуванням нормативно-правової бази та актуальних суспільних викликів, які вносять корективи у традиційні будні освітян. Важливими орієнтирами при плануванні професійного зростання вчителів є як базові законодавчі акти (закони України «Про освіту» (ст. 54, 59), «Про повну загальну середню освіту» (ст. 51), «Про дошкільну освіту» (ст. 21, 46)), так і професійні стандарти:

- «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 №1225) [5];
- «Практичний психолог закладу освіти» (затверджено наказом Міністерства економіки України від 24.11.2020 №2425) [8];
- «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти» (затверджено наказом Міністерства економіки України від 17.09.2021 №568-21) [7];
- «Вихователь закладу дошкільної освіти» (затверджено наказом Міністерства економіки України від 19.10.2021 №755-21) [4];
- «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти» (затверджено наказом Міністерства економіки України від 28.09.2021 №620-21) [6].

Саме у професійних стандартах визначаються трудові функції для освітян, що стають орієнтирами для планування професійного розвитку в міжтестастійний період. Важливо зазначити, що всі професійні стандарти об'єднує трудова функція, яка пов'язана з безперервністю та необхідністю власного професійного розвитку, що є не тільки новою можливістю, а й необхідною умовою для поступу освітян у професії. Розглянемо її трактування у стандартах:

- безперервний професійний розвиток [5];
- здійснення власного професійного розвитку та самоосвіта [8];
- професійний розвиток та самовдосконалення [4];
- безперервний особистісний та професійний розвиток [6];
- забезпечення власного безперервного професійного розвитку [7].

У рамках цієї трудової функції визначається базова професійна компетентність, яка прослідковується в усіх професійних стандартах і допомагає освітянам створити свою ситуацію успіху, – здатність до навчання впродовж життя, що включає компетентності:

- здійснювати власний професійний розвиток, отримувати підтримку від колег (Д1.1), надавати підтримку колегам у їхньому професійному розвитку (Д1.2), вести інноваційну діяльність (Д1.3) [5];

- організовувати саморефлексію та самооцінювання власної професійної діяльності (Г1.1), планувати та реалізовувати індивідуальний професійний розвиток та самоосвіту (Г1.2) [4];

- здійснювати самотивацію, саморозвиток і самореалізацію, використовувати можливості формальної, неформальної та інформальної освіти (Д2.1), визначати умови і ресурси професійного розвитку впродовж життя (Д2.2) [7];

- організовувати саморефлексію та самооцінювання управлінської діяльності (В1.1), планувати та реалізовувати індивідуальний професійний розвиток та самоосвіту (В1.2) [6];

- самооцінювання професійної діяльності, критична саморефлексія та визначення індивідуальних потреб у професійному розвитку та самоосвіті (Г1), планувати та реалізовувати індивідуальний професійний розвиток та самоосвіту відповідно до визначених актуальних потреб (Г2), використовувати зовнішню та внутрішню супервізію та інтервізію як інструмент професійної підтримки та розвитку (Г3), проведення рефлексії, самопізнання та самовдосконалення (Г4) [8].

Як бачимо, компетентність «навчання впродовж життя» є фундаментальною базою сучасної освіти для педагогічних працівників і містить кілька взаємопов'язаних складових (когнітивну, діяльнісну та особистісну) відповідно до професійних стандартів та вимог Нової української школи, що відображено у Схемі 1.

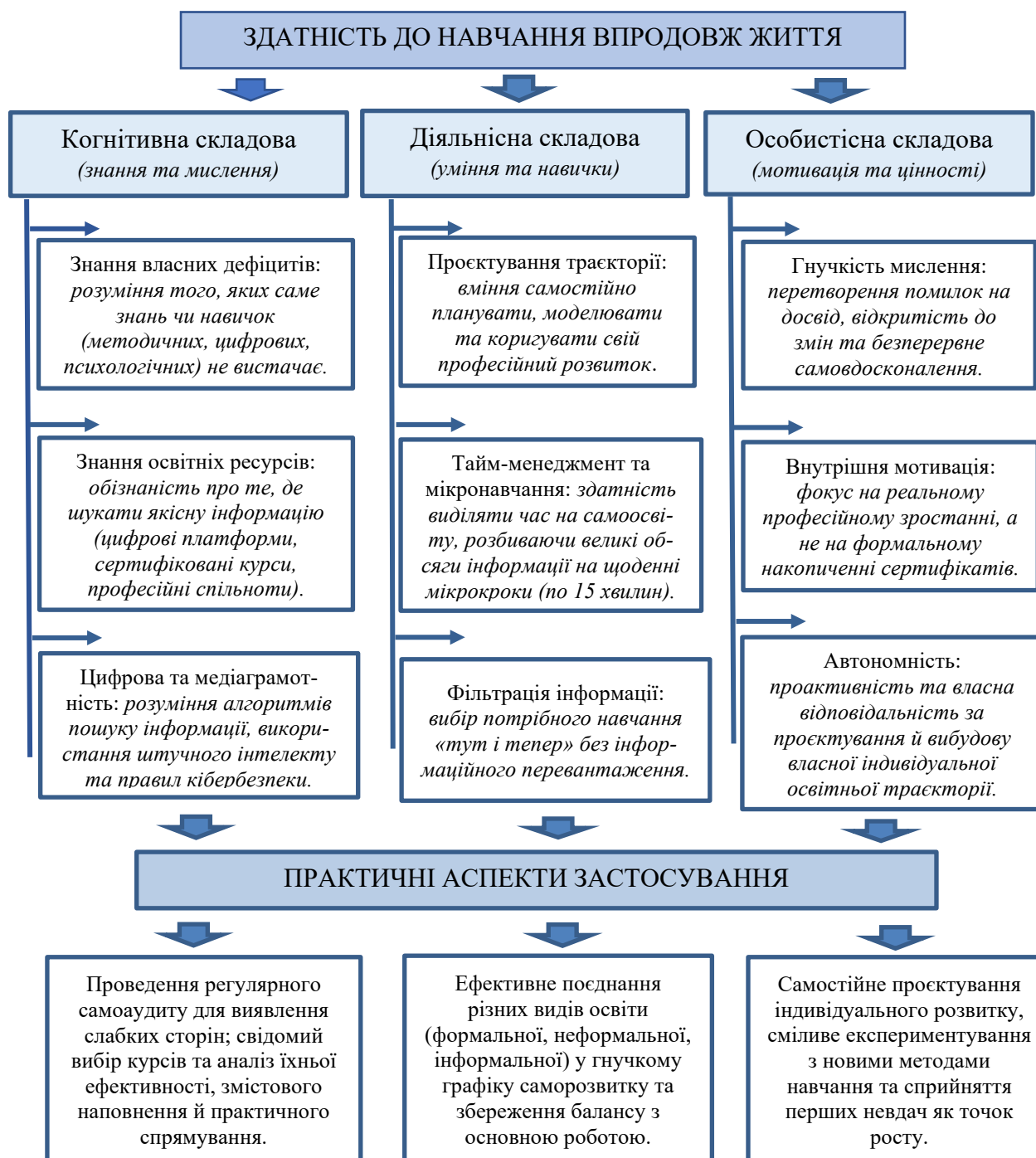
Важливим є синергетичне поєднання цих складових, що забезпечує безперервність та цілісність професійного розвитку педагогів з урахуванням як власних професійних дефіцитів і прогалин, так і сучасних глобальних викликів та потреб суспільства.

У динамічному світі професійні стандарти постійно оновлюються, тому вміння вчитися дозволяє залишатися затребуваним фахівцем, будувати кар'єру та ефективно вирішувати як професійні, так і життєві ситуації.

Сучасний освітній простір для навчання дорослих є досить мінливим і гнучким, при цьому перед педагогами відкриваються нові можливості та перспективи, які не завжди є зрозумілими й доступними. Відповідно навчання впродовж життя (*Lifelong Learning*) – це більше не теорія з підручника, а персональний інструмент поступу у професії та успіху вчителя. Він допоможе прокласти оптимальний шлях розвитку педагога: від використання нових свобод, реалізації реформ до подолання викликів, стресу та інформаційного цунамі.

Педагогам важливо не розгубитися в системі сучасних освітніх пропозицій, інноваційних ресурсів та академічних свобод, а обрати власний орієнтир у професійному зростанні.

Структурна схема компетентності «Навчання впродовж життя»

Аналізуючи актуальні виклики та ризики, з якими стикаються педагоги при плануванні безперервного процесу навчання, рекомендуємо враховувати окремі позиції:

- академічна свобода: право самостійно обирати програми, форми, види та суб'єктів підвищення кваліфікації. Цей процес має бути не хаотичним, а

базуватися на самооцінці власних сильних та слабких сторін щодо володіння професійними компетентностями, аналізі цілісності власного професійного становлення, і відповідно лише після цього варто обирати вигідні для себе пропозиції;

- моделювання професійного розвитку (підвищення кваліфікації): поєднання формальної, неформальної та інформальної освіти при проєктуванні цілісної системи професійного зростання педагогів із застосуванням методичного симулятора «Модель індивідуальної траєкторії професійного розвитку вчителя», що є дієвим інструментом визначення кількісних показників (обсяг годин) освоєних компетентностей та напрямів фахової майстерності, що можна завантажити за покликанням <https://surl.li/ciozvo> [1];

- точковий розвиток (мікронавчання): закриття конкретних професійних дефіцитів через короткі інтенсиви, спецкурси, які пропонують фахівці Комунального закладу «Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області» (<https://surl.li/keuouu>), вебінари, консультації замість довгих багатоденних лекцій;

- цифрові інструменти: безкоштовний доступ до сервісів штучного інтелекту, які автоматизують рутину, допомагають швидко створювати дидактичні матеріали та вивільняють час для творчості; однак вони не замінюють вчителя, а допомагають йому;

- мережеве (горизонтальне) навчання: можливість переймати найкращі успішні педагогічні та управлінські практики безпосередньо у колег-освітян через професійні спільноти, які діють на базі Комунального закладу «Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області» (https://ippobuk.cv.ua/?page_id=15707) або центрів професійного розвитку педагогічних працівників.

Для успішної побудови власної «ситуації успіху» та ефективного розвитку цієї базової компетентності рекомендуємо педагогам дотримуватися алгоритму:

1. Проводьте регулярний самоаудит (розвиток когнітивного складника).

Двічі на рік аналізуйте власну практику освітньої діяльності. Чітко фіксуйте, які саме дефіцити заважають вам працювати ефективніше (не вистачає цифрових навичок для створення інтерактивних вправ, не достатньо психологічних знань для організації інклюзивного навчання тощо). Розпочинайте пошук програм для навчання тільки після визначення конкретного запиту.

2. Актуалізуйте внутрішню мотивацію (розвиток особистісного складника).

Знайшовши прогалину, дайте собі відповідь на запитання: «Як саме ці нові знання посилять мене як професіонала і полегшать моє щоденне життя?». Зміщуйте фокус із зовнішнього примусу (атестація, звіти, сертифікати) на внутрішній інтерес. Навчання ефективно лише тоді, коли ви бачите в ньому особисту практичну цінність.

3. Впроваджуйте знання за принципом Just-in-Time – «саме вчасно» (розвиток діяльнісного складника).

Не плануйте навчання для накопичення теоретичних знань «про запас». Пройшовши навчання, опрацюйте отримані матеріали й інструменти та спробуйте протестувати їх у своїй професійній діяльності вже наступного тижня. Найкраща перевірка якості навчання – його миттєва інтеграція в практику. Також діліться набутими знаннями й уміннями з педагогами в колективі, на засіданнях професійних спільнот.

4. Поєднуйте формати освіти для запобігання професійного вигорання (розвиток діяльнісного складника).

Розподіляйте навантаження між різними видами освіти, віддаючи перевагу формальній освіті, що можна вдало поєднувати з неформальним навчанням (майстер-класи, семінари, тренінги) та інформальною самоосвітою (перегляд методичних каналів та фахових спільнот). Розробіть персональний графік, де навчання є природною частиною життя, а не додатковим джерелом стресу.

5. Делегуйте рутину технологіям (розвиток когнітивного складника).

Активно використовуйте штучний інтелект та сучасні онлайн-платформи як асистентів. Перекладайте на них рутинну роботу: генерацію варіантів тестів, створення шаблонів презентацій чи пошук ідей для інтерактивних вправ та завдань. Це звільнить ваш час для якісного відновлення та стратегічного планування освітнього процесу.

6. Змініть фокус із «процесу» на «цінність» (розвиток особистісного складника).

Формуйте культуру Growth Mindset (мислення зростання). Будь-які професійні виклики, технічні збої під час занять чи незадовільні результати методичних експериментів слід розглядати не як особисту невдачу, а як конструктивний зворотний зв'язок. Пріоритетною метою безперервного навчання має стати підвищення професійної впевненості та збереження внутрішнього інтересу до діяльності, тоді як сертифікат є лише формальним підтвердженням особистісного зростання.

З метою забезпечення безперервності та цілісності професійного розвитку педагогів фахівці Комунального закладу «Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області» пропонують 40 оновлених освітніх програм підвищення кваліфікації (професійного розвитку) https://ippobuk.cv.ua/?page_id=1681, що розроблені з урахуванням чинних професійних стандартів. За основу взято 30-годинні модульні навчальні програми курсів підвищення кваліфікації загальним обсягом 150 та 120 годин. До кожного фаху напрацьовано від 2-х до 4-х інваріантних модулів (всього налічується 143), а також на вибір слухачам пропонуються три варіативні модулі: «Інклюзивна освіта в умовах формування громадянського суспільства», «Психосоціальна підтримка та педагогічний дизайн освітнього процесу», «Розвиток цифрової компетентності для керівників та педагогічних працівників закладів та установ освіти».

Окрім того, у 2026 році постановою Кабінету Міністрів України від 05.11.2025 №1439 «Про реалізацію експериментального проєкту щодо закупівлі послуг з підвищення кваліфікації та супервізії педагогічних працівників закладів

загальної середньої освіти» (зі змінами) та Порядком підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 №800 (зі змінами 2019 та 2025 років) [2], визначаються нові підходи в організації професійного зростання педагогів, які впроваджують нові державні стандарти в рамках реформи «Нова українська школа». У рамках експерименту реалізується політика підвищення кваліфікації «Гроші ходять за вчителем», що наразі проходить пілотування для учителів, керівників, асистентів учителів, учителів-дефектологів, учителів-логопедів, практичних психологів, які впроваджують Державний стандарт базової середньої освіти у **7-9 класах**, закладах спеціальної середньої освіти та будуть пілотувати Державний стандарт профільної освіти в **10 класах**. Майданчиком для реалізації цієї політики є платформа «Вектор» – державна інформаційно-комунікаційна система підтримки організації, забезпечення та реалізації професійного розвитку педагогічних та/або науково-педагогічних працівників [3].

Комунальний заклад «Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області» як суб'єкт підвищення кваліфікації успішно пройшов верифікацію на платформі «Вектор» та пропонує для проходження підвищення кваліфікації **28 програм** (https://ippobuk.cv.ua/?page_id=20296), з яких:

- **11 програм** «Сучасне оцінювання: навігатор учителя від А до Я» – за освітніми галузями, обсягом 30 год.;

- **8 програм** «Сучасні підходи до навчання в Новій українській школі на рівні базової середньої освіти» – за навчальними предметами (хімія, біологія, географія, математика, історія, українська мова та українська література, англійська мова, румунська мова та література), обсягом 15 год.;

- «Екосистема інклюзії: командна взаємодія та забезпечення освітнього поступу учнів з ООП» – для педагогів усіх фахів та керівників закладів загальної середньої освіти, обсягом 15 год.;

- «Цифрова майстерня: практичний кейс інструментів успішного вчителя» – для педагогів усіх фахів та керівників закладів загальної середньої освіти, обсягом 15 год.;

- «SCAFFOLD: як інтегрувати ключові компетентності в освітню практику» – для педагогів усіх фахів та керівників закладів загальної середньої освіти, обсягом 30 год.;

- «Сучасне наставництво: набуття та вдосконалення професійних компетентностей щодо ефективного супроводу педагогічних працівників» – для педагогів усіх фахів, стаж роботи яких – не менше 5 років, обсягом 30 год.;

- «Сучасний менеджмент освіти: технологічний підхід та мережева партнерська взаємодія» – для керівників закладів загальної середньої освіти, обсягом 30 год.;

- «Ефективна реалізація вчителями-дефектологами корекційно-розвиткового складника під час навчання дітей з особливими освітніми потребами» – для вчителів-дефектологів закладів загальної середньої освіти, обсягом 30 год.;

- «Синергія в інклюзивній освіті: від контролю до партнерської взаємодії» – для асистентів учителів закладів загальної середньої освіти, обсягом 15 год.;

- «Корекційно-розвиткова робота вчителя-логопеда як шлях до адаптації та соціалізації дітей з особливими освітніми потребами» – для вчителів-логопедів закладів загальної середньої освіти, обсягом 30 год.;

- «Психолого-педагогічні методи та інструменти роботи з психологічною травмою, обумовленою воєнним станом» – для практичних психологів закладів загальної середньої освіти, обсягом 45 год.

Педагоги мають можливість гнучко обирати та поєднувати різноманітні програми, тематика яких спрямована на ефективну організацію освітнього процесу на циклі базового предметного навчання в базовій ланці освіти. Це дозволить успішно завершити етап підготовки педагогів та якісно впроваджувати Державний стандарт базової середньої освіти.

Команда фахівців КЗ «ІППОЧО» є надійним партнером освітян та готова надавати постійну консультативну підтримку й супровід у моделюванні професійного розвитку, успішному формуванні компетентностей і вибудові індивідуальної кар'єри. Ми постійно враховуємо ваші запити й пропонуємо для використання оновлені ресурси.

Отже, компетентність «навчання впродовж життя» – це не про товщину папки з сертифікатами. Це про вміння вчасно зупинитися, відсікти зайвий шум та обрати саме те, що підсилює вас як професіонала, зберігаючи ваші ресурси, здоров'я та стабільний психоемоційний стан.

Список використаних джерел та літератури

1. Куриш Н.К. Проектування індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогічного працівника: перезавантаження в умовах змін // Ключові аспекти організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах освіти Чернівецької області у 2025/2026 н.р.: інформаційно-методичний збірник / редколегія: Куриш Н.К., Богачик Т.С., Голева А.О. Чернівці : КЗ «ІППОЧО», 2025. С. 8-16. URL: <https://drive.google.com/file/d/16hEJ4MiEwMMDwNqCjQEdBDOnq-Yb9SF1/view> (дата звернення: 29.05.2026).

2. Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників : постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 №800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.06.2026).

3. Про реалізацію експериментального проекту щодо закупівлі послуг з підвищення кваліфікації та супервізії педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 05.11.2025 №1439. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1439-2025-%D0%BF#Text> (дата звернення: 29.05.2026).

4. Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» : наказ Міністерства економіки України від 19.10.2021

№755-21. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti> (дата звернення: 05.06.2026).

5. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» : наказ Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 №1225. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity> (дата звернення: 10.06.2026).

6. Про затвердження професійного стандарту «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти» : наказом Міністерства економіки України від 28.09.2021 №620-21. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-kerivnik-direktor-zakladu-doshkilnoyi-osviti> (дата звернення: 11.06.2026).

7. Про затвердження професійного стандарту «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти» : наказ Міністерства економіки України від 17.09.2021 №568-21. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2021/09/22/Nakaz-568-zatverdzh.standartu.keriv.22.09.pdf> (дата звернення: 10.06.2026).

8. Про затвердження професійного стандарту «Практичний психолог закладу освіти» : лист Міністерства освіти і науки України від 30.11.2020 №6/1427. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2020/12/Standart_Praktychnyy_psykholoh.pdf (дата звернення: 11.06.2026).